

Сервачак Олена Вікторівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра історії та права
Донецький національний технічний університет

Малєєва Інна В'ячеславівна,
вчитель трудового навчання і технологій,
НВК №1, м. Покровськ

ФОРМУВАННЯ ЖІНОЧОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧЕНИЦЬ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Економічні та соціально-політичні трансформації, що відбуваються в українському суспільстві, спричинили виникнення нової соціально-психологічної та етнічної реальності, однією з характерних ознак якої є виникнення кризи ідентичності особистості з відповідною перебудовою гендерної ідеології та гендерної структури суспільства, трансформацією змісту жіночої гендерної ролі, де переважає маскулінна орієнтація.

«Берегиня домашнього вогнища», мати, продовжувачка роду - ці святі ролі української жінки були незмінними протягом тисячоліть. Цей культурологічний стереотип у сьогодинньому світі жінку не влаштовує. Вона претендує - і небезпідставно - на роль значно активнішу. Жінки доводять, що їм цілком під силу займатися будь-яким видом бізнесової, економічної, державної, законотворчої діяльності. Проблема сьогодні полягає не в тому, щоб повернути історію назад та зробити жінку лише домогосподаркою, вихователкою дітей, а в тому, щоб надати їй право вибору і забезпечити можливість реалізації себе як особистості, не перекреслюючи її суто жіночих потенцій, оволодіння жіночими стратегіями та усвідомлення своєї жіночої ролі в родині, суспільстві. Сучасні жінки часто освічені й мають високий рівень статку, тому вони прагнуть реалізувати себе як особистості, як професіонали, при цьому часто втрачають можливість стати дружиною, матір'ю. Ці жінки незалежні від чоловіків і легко звжаються на розлучення, що впливає на формування особистості дитини, та, як наслідок, на суспільство в цілому.

Ці завдання особливо актуальні в підлітковому та ранньому юнацькому віці. Саме школа має підтримати юну особистість, допомогти їй виробити механізми самореалізації, самопомогти, залучити до розробки життєвих стратегій, життєвих планів, сприяти в оволодінні технологіями життєтворчості, адаптуватися до змін в гендерних ролях та умовах їхньої реалізації, які відбуваються в сучасному суспільстві [1, 23].

Усвідомлення власної національної належності та уявлення про себе як представника етносу - один з перших і значних етапів формування особистості.

Питання змісту та механізмів становлення ідентифікації розглядали А. Адлер, Є. Белінська, Р. Бернс, Е. Еріксон, І. Кон, К. Роджерс, З. Фрейд, Е. Фром, К. Юнг. Д. Майєрс зазначає, що відчуття самих себе лежить в центрі нашого світу, в якому ми постійно взаємодіємо з соціумом. Зігмунд Фрейд визначає саме ідентифікацію одним з головних механізмів соціалізації, робота якого заснована на існуванні емоційного зв'язку індивіда з іншими людьми, перш за все його батьками, що приводить до уподібнення, найчастіше несвідомо, цим значущим іншим. За рахунок ідентифікації у дитини відбувається формування поведінкових стереотипів, що утворюють риси особистості, визначення ціннісних орієнтацій і статеворольової ідентичності.

Автори звернули увагу на визначені українськими вченими уявлення щодо соціалізації жінки на національній основі. Цій проблематиці присвячені роботи українських дослідників: М. Боришевського, О. Васильченко, П. Гнатенко, В. Павленко, О. Донцова, Т. Стефаненко, К. Коростеліної, В. Циби, Н. Чурської, М. Шульги, Г. Солдатової.

Застосування технології тренінгових методів автори досліджували у А. Копитіна, М. Кісельової, Т. Колошиної, І. Вачкова [4, 159].

За новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти основною метою галузі «Технологія» є розвиток проектно-технологічної та інформаційно-комунікативної компетентностей для реалізації творчого потенціалу учнів і їхньої соціалізації в суспільстві. Процес соціалізації відбувається через формування особистісної, національної, гендерної ідентичності людини, яка складається з когнітивного, емоційного і регулятивного компонентів (табл. 1).

Регулятивний компонент можливо розвивати лише за умови включення дитини в практично-перетворювальну діяльність. Специфіка предмета «Трудове навчання. Технологія» у школі дозволяє створити умови для активної практичної роботи, але, на думку авторів, потребує доповнень щодо активізації мотиваційно-емоційного компоненту розвитку особистості. З урахуванням основних засад вищезазначених наукових концепцій вчителем трудового навчання і психологом було створено авторську

педагогічну систему, яка дозволяє оптимально поєднати проектну технологію навчання з тренінговими методами.

Таблиця 1

Формування національної, гендерної ідентичності дівчат на уроках трудового навчання

Компоненти формування ідентичності	Національна ідентичність	Гендерна ідентичність
Когнітивний компонент	Освоєння специфічних рис власної нації, її історичного минулого, культури.	Пошук зразків (моделей) для наслідування.
Емоційний компонент	Переживання належності до національної спільноти.	Усвідомлення своїх особистісних характеристик і відповідності традиційним уявленням про мужність і жіночість.
Регулятивний компонент	Здійснення саморегуляції відповідно до сформованого образу типових рис члена національної спільноти, національних цінностей.	Розширення поведінкового репертуару, контроль власної поведінки, відповідно до образу сформованого образу «Я - дівчина», «Я- майбутня жінка».

Проектна технологія, яка є основою педагогічної системи авторів ефективно вирішує як технологічні, так і розвиваючі завдання. Процес конкретної навчально-трудої діяльності учениць будується з урахуванням їх особистих інтересів на основі вільного вибору об'єктів проектування.

Під час вивчення розділів предмету в 5 – 6 класах акцентується увага на призначенні, символіці, на ролі жінки у виготовленні і прикрашанні одягу, оберегів для всієї родини. Це є поштовхом для усвідомлення в собі українського та жіночого коріння. На захист проектів учениць запрошуються батьки, які приносять вишивки, обереги, що зберігаються вдома і розповідають про них: хто їх виготовив, з якою метою. Такі моменти сприяють формуванню у учениць почуття гордості за свою родину і бажання бути гідними її.

В старших класах учениці виконують проекти, застосовуючи пошуково-практичний і пошуково-творчий види самостійної роботи: самостійно складають рекомендації щодо символіки, виду орнаментів, кольорової гами. Велику увагу приділяють народним віруванням щодо вишивки рушників. Для підвищення рівня зацікавленості вчитель в процесі уроку пропонує дівчатам моделювати свою роль майбутньої жінки – духовної берегині родини.

Враховуючи кількісний склад учнів та розподіл їх за гендерним принципом, вчитель разом з психологом мають можливість застосовувати інноваційні для уроків трудового навчання тренінгові форми і методи, які сприятимуть формуванню національної і жіночої ідентифікації як складових соціалізації дівчат в суспільстві.

Під час тренінгів створюється атмосфера щирого та інтенсивного спілкування, взаємобмін думками, пошук засобів вирішення різноманітних ситуацій, набуття соціального досвіду. Психолог пропонує, а вчитель застосовує метод експертної оцінки, «інтерв'ю», «оживлення предмету», рольові та ділові ігри, захист проектів, «мозковий штурм», групову дискусію.

Різноразмірні методи арт-педагогіки дозволяють поєднати практично-перетворювальний компонент розвитку особистості з мотиваційно-емоційним. Малюнки, колажі «Такою мене бачать інші», «Мої мрії», «Українська дівчина – це...» та інші, виконані з різноманітних матеріалів, дозволяють ученицям усвідомлювати зміст свого внутрішнього світу, звертатись до перлин народної мудрості.

Обов'язковим етапом кожного уроку є рефлексія, що здійснюється різноразмірними прийомами: зворотній зв'язок, казкотерапія, притча, медитація тощо.

Тренінгові методи дозволяють оптимізувати процес навчання завдяки сильному емоційному підкріпленню когнітивної та практичної складових уроку.

Простежити зміни психологічних характеристик учениць в процесі активного педагогічного впливу вчителя і психолога на особистість стало можливим завдяки організації поетапного дослідження з використанням комплексу діагностичних методик.

1. Методика «Хто Я?» М. Куна, Т. Мак–Портленда, яка надає можливість вивченню змістовних характеристик ідентичності особистості, виявленню ролі гендерних характеристик у структурі Я-концепції.

2. Шкала експрес-оцінки почуттів, пов'язаних з етнічною приналежністю Н.М. Лебедевої дозволяє оцінити емоційну забарвленість етнічної ідентичності.

3. Методика «Ціннісних орієнтацій» М. Рокіча спрямована на вивчення змістовної сторони спрямованості особистості, що складає основу її відносин до інших людей, до себе самої, основу світогляду.

Порівняльний аналіз результатів дослідження дозволяє зробити висновок про ефективність системи роботи вчителя трудового навчання Малєєвої І.В. і практичного психолога О.В.Сервачак над проблемою формування жіночої та національної ідентифікації дівчат на уроках трудового навчання, а саме:

- формування більш диференційованої фемінної характеристики в структурі Я-концепції особистості учениць;
- підвищення позитивності в сприйнятті національної ідентичності;
- зменшення егоцентризму та зростання рівня реалістичності та гуманістичності в сприйнятті навколишнього світу, інших людей.

Національна ідентифікація - це образ самих себе, який складає основу національної ідентифікації представників певного етносу і є однією з найважливіших проєкцій національного характеру, бо містить образ людини та людського існування, з яким учасники конкретного етносу ототожнюють себе.

Жіноча ідентифікація – процес усвідомлення індивідом себе як представника жіночої статі, відчуття свого жіночого тіла, усвідомлення своєї приналежності до жіночої статі у соціальному контексті.

«Ідеальним образом» очікувань педагогів була особистість дівчини - людини творчої, з великим потенціалом саморозвитку та самореалізації, яка позитивно та відповідально сприймає себе, як українську жінку.

Саме такі особистісні процеси дозволяють прогнозувати зрілість випускниць в ситуаціях особистісного самовизначення, можливість побудови продуктивних відносин з оточенням, вибору такого типу мотивації життєвої активності, яка дозволить реалізуватися особистісно, професійно, не втрачаючи свого природного, суто жіночого призначення бути жінкою, матір'ю, берегинею.

Література

1. Арутюнян М. Ю. «Кто я?» Проблема самоопределения юношей и девушек подростков / М.Ю. Арутюнян // Женщины и социальная политика (гендерный аспект). – М., 1992. – С. 23-28.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Урядовий кур'єр. – 2012 – № 19.
3. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні : навч.-метод. посібник / За заг. ред. О. М. Коберніка, Г. В. Терещука. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – 212 с.
4. Кубриченко Т.В. Розвиток гендерної ідентичності дівчат в ранній юності // Зб. наукових праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка.- Т. VII, вип. 4.- К., 2005.- С. 159-168.
5. Кубриченко Т.В. Соціально-культурний контекст становлення жіночої гендерної ідентичності // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наук. праць.-К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005.- № 7 (31).- С. 40-48.

Сергійчук Наталія Михайлівна,
магістрант,
спеціальність 014 Середня освіта. Трудове навчання та технології,
Рівненський державний гуманітарний університет

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ІКТ

Кожна людина до певної міри наділена здатністю осмислювати життя, накопичувати знання і життєвий досвід і передавати їх іншим, бути студентом і вчителем. Тому можна говорити про те, що вчитель це одне з найдавніших занять в історії людства. На протязі усього життя учитель здобуває певні уміння навички. З плином часу великого значення в роботі педагога займають інформаційно комунікаційні технології, які дають змогу більш цікаво та доступно викладати матеріал.

Сучасний стан розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та реалії ХХІ ст. вимагають якісно нових підходів до підготовки майбутніх фахівців, особливо майбутніх педагогів, впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес вищих педагогічних навчальних закладів (ВНЗ), які сприяють формуванню високопрофесійних спеціалістів, що володіють міцними знаннями й уміннями, здатних до постійного фахового розвитку. На їх важливості наголошували І. Бех, В. Биков, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, І. Зязюн, М. Кадемія, Г. Костюк, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.